

ks. Leszek Poleszak SCJ

Wyższe Seminarium Misyjne Księży Sercanów w Stadnikach

KS. PROF. STANISŁAW URBAŃSKI
– TWÓRCA POLSKIEJ SZKOŁY DUCHOWOŚCI

FR. PROFESSOR STANISŁAW URBAŃSKI
– CREATOR OF THE POLISH SCHOOL OF SPIRITUALITY

Abstrakt

Artykuł jest próbą podsumowania dotychczasowego dorobku naukowego ks. prof. dra hab. Stanisława Urbańskiego w związku z jego 30-leciem pracy na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Ksiądz profesor jest twórcą polskiej szkoły duchowości. Jego badania przyczyniły się do odkrycia nowych szkół duchowości na gruncie polskim. W swoich publikacjach dotyka między innymi zagadnień z teologii duchowości, mistyki, hagiografii.

Słowa kluczowe: Stanisław Urbański, teologia duchowości, mistyka

Abstract

The article is an attempt to summarize previous academic achievements of Fr. Professor Stanisław Urbański in conjunction with his 30th anniversary of work at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw.

He is the creator of the Polish school of spirituality. His studies contributed to the discovery of number of new schools of spirituality in the Polish context. In his publications he touches, among many others, issues of theology of spirituality, mysticism and hagiography.

Keywords: Stanisław Urbański, Theology of spirituality, mysticism

Z racji 30-lecia pracy ks. prof. dra hab. Stanisława Urbańskiego na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie ukazała się księga jubileuszowa w serii wydawniczej „Mistyka polska” 145, pt. *Tylko służyć*, t. I i II, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2016. Warto przedstawić, przynajmniej w skrócie, ogromny dorobek naukowo-badawczy księdza profesora, który jest w Polsce pierwszym doktorem, doktorem habilitowanym i profesorem teologii duchowości.

1. Sylwetka i krótka charakterystyka działalności naukowo-badawczej

Ksiądz profesor urodził się w 1947 roku w Kamyku, k. Częstochowy. W latach 1961-1965 uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego w Kłobucku. W latach 1967-1973 odbył studia w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie, jednocześnie w latach 1970-1974 studia na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie. W latach 1967-1969 odbył zasadniczą służbę wojskową w jednostce kleryckiej w Szczecinie. Następnie (1973-1975) studiował teologię pastoralną w Instytucie Pastoralnym KUL; teologię duchowości oraz teologię moralną w KUL (1974-1979). W latach 1979-1980 odbył podróż naukową do USA. W 1975 roku uzyskał magisterium; następnie licencjat (1976); doktorat (1979); w 1989 roku uzyskał stopień doktora habilitowanego; stanowisko docenta (1989); stanowisko profesora nadzwyczajnego (1994); tytuł naukowy profesora (1996) i stanowisko profesora zwyczajnego (1998).

Ksiądz profesor od 1980 roku prowadzi wykłady w Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie, a także w Studium Duchowości Chrześcijańskiej w Częstochowie (od 2000 roku); na KUL (w latach

1982-1986); seminarium magisterskie w Salezjańskim Wyższym Seminarium Duchownym w Łądzie (1992-1996); wykłady dla księży diecezji łomżyńskiej (1996-1997); w Prymasowskim Instytucie Życia Wewnętrznego w Warszawie (2007-2014); w Instytucie Życia Konsekrowanego i Instytucie Apostolstwa Świeckich w Ołtarzewie (księża pallotyni) (2000-2014); w Podyplomowym Studium Kierownictwa Duchowego na UKSW (od 2010 roku); w Wyższym Seminarium Duchownym w Grodnie (Białoruś) (1992-2000); w Instytucie Teologii w Wilnie (Litwa) (1996-2006); na Uniwersytecie Otwartym UKSW (od 2011 roku); w Centrum Misyjnym w Warszawie (1996-2006); w Centrum Duchowości „Honoratianum” w Zakroczymiu (2005-2006); w Ośrodku Apostolstwa Trzeźwości w Zakroczymiu (2006); wykłady okolicznościowe w Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie (w latach 1997-2015); w Akademii Teologii Katolickiej / Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (od 1982 roku).

Na UKSW ksiądz profesor pełni funkcję kierownika Katedry Teologii Życia Duchowego, p.o. kierownika Katedry Hagiografii, p.o. kierownika Katedry Mistyki Chrześcijańskiej; również kierownika Katedry Teologii Duchowości w Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie. W latach 1984-2013 był dyrektorem Konwiktu Księża Studentów UKSW; a od 1997 do 2015 roku kierownikiem duchownym i członkiem Konwentu (Senatu) Szkoły Wyższej im. B. Jańskiego; członkiem licznych komisji wydziałowych, uczelnianych, Senatu UKSW.

Ponadto ksiądz profesor był pierwszym dziekanem Wydziału Teologicznego UKSW (dwie kadencje 1999-2005); organizatorem wydziału w nowej strukturze uniwersyteckiej; prodziekanem Wydziału ATK (1996-1999). Inicjator, organizator i wiceprzewodniczący oraz członek Komitetu Nauk Teologicznych PAN; inicjator i współzałożyciel Sekcji Polskich Teologów Duchowości; członek zwyczajny i współzałożyciel Stowarzyszenia Teologów Duchowości; członek Komitetu Organizacyjnego II Światowego Kongresu Bożego Miłosierdzia (Kraków 2011), członek zwyczajny Akademii Miłosierdzia Bożego w Krakowie; konsultor Rady Naukowej Konferencji Episkopatu Polski; członek Częstochowskiego i Warszawskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Teologicznego oraz Stowarzyszenia Teologów Polskich. Jako dziekan wydziału nadał tytuł doktora honoris

causa Janowi Pawłowi II, kard. J. Glempowi, kard. A. Kozłowieckiemu (Zambia) i kard. J. Korcowi (Słowacja).

W tym czasie powołał studia doktoranckie z teologii duchowości na UKSW i Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie; (dyrektor) Podyplomowe Studium Kierownictwa Duchowego (UKSW); kierunek dziennikarstwa na Wydziale Teologicznym UKSW; Studium Duchowości Chrześcijańskiej w Częstochowie, Kaliszu, Łodzi oraz w Grodnie (Białoruś) i w Iwano-Frankowsku (Ukraina); powołał pierwszą w Polsce Katedrę Mistyki Chrześcijańskiej (UKSW).

W 1999 roku powołał pierwszy w Polsce (dyrektor) Instytut Duchowości Europejskiej (UKSW), który współpracował z Katolickim Stowarzyszeniem „Civitas Christiana”. W celu badawczym instytut nawiązał kontakty z ośrodkami zagranicznymi, między innymi z *Communio in Christo* (Niemcy); z czasopismem naukowym „Religia a społeczeństwo” Mohylewskiego Państwowego Uniwersytetu w Mohylewie (Białoruś); z Instytutem Katechetycznym w Grodnie (Białoruś), z Franciszkańskim Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej w Warszawie; z Seminarium Duchownym w Gródku Podolskim (Ukraina), z Uniwersyte-tem w Cluj i Timiszoarze (Rumunia).

W instytucie prowadzone są pionierskie badania nad duchowością europejską Zachodu i Wschodu na poziomie prac magisterskich i doktorskich przez studentów z Białorusi, Litwy, Kazachstanu, Słowacji, Słowenii, Rosji, Ukrainy, Niemiec, Włoch, Wielkiej Brytanii czy Austrii. Na uwagę zasługują także pionierskie badania nad mistyką studyjną i przeżyciową Zachodu i Wschodu, między innymi mistyką przeżyciową Marii Teresy Linssen, wydane w języku niemieckim; nad mistyką nadreńską, hiszpańską mistyką studyjną oraz mistyką Wschodu.

Przywołane badania dotyczą także budowania Unii Europejskiej na wartościach chrześcijańskich; jej integracji, budowania jedności. W pierwszym roku istnienia instytutu referaty wygłosiło 19 księży biskupów. Przez pierwsze trzy lata organizowano comiesięczne wykłady. We współpracy z Instytutem Badań Naukowych, Instytutem Duchowości Zmartwychwstańczej Szkoły Wyższej im. B. Jańskiego ksiądz profesor zorganizował 41 konferencji w zakresie duchowości Europy, 51 konferencji o europejskiej duchowości w szerszym zakresie; 18 konferencji

o duchowości europejskiej na UKSW; wygłosił 15 referatów o duchowości Europy; 36 referatów o duchowości europejskiej w szerszym zakresie; 19 wykładów, uczestniczył w 19 innych konferencjach. Badania zaowocowały wydaniem 8 książek, 84 artykułów, 12 wprowadzeń do książek. Powstało 26 prac doktorskich, 54 prace magisterskie na UKSW. Ponadto ksiądz profesor powołał serię wydawniczą UKSW „Duchowość Europy” (ukazało się 6 pozycji).

Ksiądz profesor powołał (dyrektor) Studium Formacyjne dla Nauczycieli i Wychowawców Katolickich „Augustianum” (1999-2003) przy współpracy z Fundacją Liceum św. Augustyna w Warszawie, między innymi w celu dokształcania nauczycieli i wychowawców w zakresie pedagogiczno-wychowawczym na bazie wartości chrześcijańskich. Studium ukończyło 146 absolwentów. W dalszym ciągu we współpracy z Instytutem Duchowości Zmartwychwstańczej Szkoły Wyższej im. B. Jańskiego, z Instytutem Teologii Duchowości UKSW wydał pozycje książkowe: *Wychowanie w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa 2000; *Nauczanie Jana Pawła II a współczesna aksjologia pedagogiczna*, Warszawa 2008; *Ścieżki wychowania chrześcijańskiego*, Warszawa 2008. Ponadto we współpracy z Fundacją AMF „Nasza Droga” wydał między innymi pozycje książkowe: *Jestem tylko wędrownym... W poszukiwaniu duchowości pokolenia JP II*, Warszawa 2010; *„Tam wstępują pokolenia...” (Ps 122,4). W poszukiwaniu duchowości pielgrzymowania do Ziemi Świętej*, Warszawa 2011; *„Uczę się ciebie człowieku” (J. Liebert). W poszukiwaniu duchowości człowieka*, Warszawa 2012; *„Sapere Aude. Odważ się być mądrym” (Horacy). W poszukiwaniu duchowości humanizmu*, Warszawa 2013. Ksiądz profesor zorganizował także we współpracy z Fundacją AMF „Nasza Droga” 8 konferencji, napisał 7 artykułów, wygłosił 2 referaty i 4 wykłady.

Ksiądz profesor powołał (dyrektor) Studium Duchowości Polonijnej przy Szkole Wyższej im. B. Jańskiego w Warszawie (2002). Jego działalność skupia się na badaniach Polonii w Kalifornii i duchowości Polaków żyjących na obszarach byłego Związku Radzieckiego (Białoruś, Litwa, Ukraina). Studium współpracuje z Instytutem Duchowości Zmartwychwstańczej. Zorganizowano w nim szereg konferencji polsko-białoruskich, polsko-litewskich i szczególnie polsko-ukraińskich w Chełmie. Współ-

pracuje także z ośrodkami naukowymi na Białorusi, Litwie i Ukrainie. Za tę działalność ksiądz profesor otrzymał liczne nagrody.

Bogata jest zwłaszcza działalność księdza profesora wśród Polonii w Kalifornii. Jest on autorem licznych artykułów publikowanych na łamach czasopism polonijnych. W latach 1992-2000 był współorganizatorem i współpracownikiem powołanego przy Kongresie Polonii Amerykańskiej Kalifornii Południowej miesięcznika „Kurier Polski”. Wygłosił liczne audycje w „Naszym radiu”. Wydał dla rodaków kilka pozycji książkowych o polskich świętych, o Janie Pawle II, o św. Faustynie (w języku angielskim). W Yorba Linda założył Ruch Rycerzy Miłosierdzia Bożego i „Faustinum”. Napisał 77 artykułów na łamach czasopism polonijnych, 31 audycji radiowych, 83 wykłady. Za działalność i badania otrzymał liczne wyróżnienia i nagrody od Kongresu Polonii Amerykańskiej oraz konsula Polski w Los Angeles.

Ksiądz profesor jest pierwszym w Polsce teologiem, który zainteresował się polską duchowością i rozpoczął badania. Pionierskie odkrycie polskiej szkoły duchowości: szkoły zmartwychwstańczej, rozpoczęło największe badania nad polską duchowością. Dlatego ksiądz profesor powołał (dyrektor) Instytut Duchowości Zmartwychwstańczej w Szkole Wyższej im. B. Jańskiego (1998). W ramach instytutu jest prowadzona bardzo pionierska i intensywna oraz twórcza działalność badawcza z zakresu odkrytej szkoły. Prowadzone są również badania z zakresu szerszego, jak wartości chrześcijańskie, postawa etyczna przedsiębiorcy, etyka pracy, zagadnienia z filozofii, z aksjologii itd. Ponadto jako kierownik duchowny prowadzi szeroką formację duchową kadry i studentów; każdy rok akademicki ma opracowany program formacyjny, np. Rok Służby Narodowej, Rok Jańskiego, Rok Wspólnoty, Rok Rodziny, Rok Ewangelizacji Ludzi Nauki, Rok Odpowiedzialności Polityków itd. W tych badaniach brali udział liczni pracownicy szkoły (40 osób). Podejmowali oni też badania nad szkołą zmartwychwstańczą (82 tematy). Badania są publikowane przez powołane czasopisma: „Emaus 2000”, „Emaus”, „Zarządzanie i Edukacja”, poza szkołą: „Miejsca święte”, „Sygnaturka Kolegiacka” (Pułtusk). Pracownicy szkoły opublikowali 108 artykułów z zakresu duchowości szkoły zmartwychwstańczej. Powstało 13 prac dyplomo-

wych. Badania księdza profesora z zakresu duchowości szkoły zmarłychwstańczej obejmują: 26 książek, 57 artykułów, 9 haseł encyklopedycznych, 16 wprowadzeń, 80 artykułów popularnonaukowych, 109 różnych opracowań formacyjnych dla szkoły, 18 wywiadów, 39 sprawozdań. Ksiądz profesor zorganizował (współorganizator) 117 konferencji, wygłosił 57 referatów i 70 wykładów, uczestniczył w 17 innych konferencjach, jest konsultantem naukowym 10 książek, redaktorem merytorycznym 20 książek.

Ksiądz profesor jest współzałożycielem czasopisma naukowego „Zarządzanie i Edukacja” oraz popularnonaukowego: „Emaus 2000” i „Emaus”. Powołał serię wydawniczą „Edukacja w nauczaniu Kościoła”, w której ukazało się 18 pozycji książkowych; serię „Jański – ku przyszłości” – 6 pozycji. Trzeba jeszcze dodać, że pod jego kierunkiem opracowano nauczanie Jana Pawła II o uniwersytetach, wychowaniu, polityce, o nauce, do menedżerów, do polskich uczonych (8 tomów).

Ksiądz profesor jest współzałożycielem i członkiem Rady Naukowej pierwszego czasopisma naukowego w Białorusi „Studia Theologica Grodnensia” (ukazało się 10 tomów), oraz członkiem 14 rad naukowych innych czasopism w Polsce. Jest też współinicjatorem powołania czasopism „Chrześcijaństwo i Edukacja Ekologiczna” (UKSW) oraz „Studia Nauk Teologicznych PAN” (Warszawa). Jest także współredaktorem serii „Fundacja AMF Nasza Droga” – 6 tomów. Ksiądz profesor powołał serię wydawniczą UKSW „Mistyka polska” i „Mistyka chrześcijańska” – ukazało się 150 pozycji książkowych.

Za swoją działalność ksiądz profesor otrzymał liczne odznaczenia naukowe, resortowe, rektorskie oraz kościelne, takie jak kanonik, prałat, kanonik gremialny kapituły katedry częstochowskiej. Szczególne odznaczenia państwowe: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

2. Badania naukowe

2.1. Nowa koncepcja dynamizmu życia duchowo-mistycznego

W oparciu o badania tradycji duchowej i badania odkrytych polskich szkół duchowości ksiądz profesor przedstawia dynamiczną koncepcję życia duchowego. Życie duchowe jest więc procesem rozwoju od momentu otrzymania sakramentu chrztu świętego aż do osiągnięcia mistycznego zjednoczenia z Bogiem. Ten proces każdy chrześcijanin kształtuje indywidualnie, w zależności od osobistego zaangażowania, czyli od podjęcia pracy nad sobą (walka duchowa) i współpracy z łaską Bożą. Najczęściej chrześcijanie życie duchowe określają jako życie moralne, które sprowadzają do przestrzegania przykazań Bożych i odpowiednich praktyk pobożnościowych, zazwyczaj w minimalnej ilości. Dlatego realizują jakieś życie moralne, ascetyczne, pobożnościowe, religijne, nie podejmując wysiłku pogłębienia miłosnej relacji z Bogiem. Tymczasem powyższe formy życia religijnego mają służyć nawiązaniu relacji z Bogiem w linii wertykalnej mającej na celu doprowadzenie ich do miłosego zjednoczenia. Dopiero z tego miłosego zjednoczenia z Bogiem powinna wypływać miłość bliźniego realizowana na płaszczyźnie linii horyzontalnej. Człowiek o głębokim życiu duchowym już na płaszczyźnie mistycznej realizuje najpełniej miłość do Boga i do bliźniego. Realizacja tych dwóch rodzajów miłości wyraża pełnię świętości chrześcijanina.

Zatem zadaniem chrześcijanina jest rozwijać dary otrzymane w sakramencie chrztu świętego, a więc cnoty teologalne: miłość, wiarę, nadzieję i dary Ducha Świętego. Ten rozwój wyraża pozytywny proces życia duchowego, aspektem negatywnym zaś jest podjęcie walki duchowej ze skutkami grzechu pierworodnego, czyli z pychą i jej odcieniami, aby osiągnąć cnotę pokory, która jest podstawą życia duchowego. Bez znajomości teologii duchowości i teologii mistycznej nie można przedstawić autentycznego procesu życia duchowego. Zwłaszcza słaba znajomość studyjnej teologii mistycznej i mistyki przeżyciowej powoduje zahamowanie procesu rozwoju miłości jako kręgosłupa świętości, bowiem poszczególni mistycy na bazie własnego doświadczenia najpełniej przed-

stawiają rozwój życia duchowego jako rozwój miłości i jako dzieło współpracy z Bogiem. Jest to właściwie dzieło rzeźbione przez Boga w duszy chrześcijanina. Ten ciągły proces, w którym na odpowiednim poziomie rozwoju miłości, wiary i nadziei przeważa działanie Boga, który przejmuje inicjatywę, ma określone etapy, stadia, momenty charakterystyczne stanowiące treść rozwoju miłosnej relacji człowieka z Nim.

Od chrześcijanina zależy, czy dary otrzymane na chrzcie świętym rozwinię do pełni rozkwitu, czy będą one zamknięte jak małe ziarenka w dużej doniczce. Bóg złożył w człowieku załączki życia duchowego. I w tym podstawowym wyposażeniu człowieka zawiera się także powszechne powołanie do życia duchowego, które jest jednocześnie życiem mistycznym. Chrześcijanin powinien zatem od tego momentu rozwijać cnoty teologalne i dary Ducha Świętego, przede wszystkim cnotę miłości, która jest sprawdzianem procesu życia mistycznego, ponieważ ona jednoczy chrześcijanina z Bogiem. Ten rozwój miłości jako daru Bożego domaga się odpowiedzi ze strony człowieka. Innymi słowy, początek procesu życia duchowego zaczyna się od momentu powzięcia decyzji przez człowieka o odpowiedzi na miłość Boga, czyli od podjęcia decyzji o nawróceniu (oczyszczenie). To nawrócenie, zainicjowane w sakramencie chrztu świętego, zawiera program umierania człowieka starego i program rozwoju życia człowieka Bożego, który ma być realizowany przez całe życie chrześcijanina, na wszystkich etapach jego życia duchowego. Na etapie zjednoczenia mistycznego następuje przewaga tego drugiego elementu¹.

2.2. Odkrycie polskich szkół duchowości

W Polsce przez ostatnie wieki nie prowadzono badań nad rodzimą teologią duchowości i mistyki. Dopiero z powołaniem katedry teologii życia duchowego w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie podjęto pierwsze badania. W wyniku tych pionierskich prac odkryto pierwsze polskie szkoły duchowości.

---

¹ Por. S. URBAŃSKI, *Odkrywanie modlitwy*, Częstochowa 2012; TENŻE, *Ku szczytom świętości*, Częstochowa 2014; TENŻE, *W szkole świętości*, Warszawa 2016.

a. Szkoła zmartwychwstańcza

Ksiądz profesor odkrył polską szkołę zmartwychwstańczą (B. Jański, ks. P. Semenenko, ks. H. Kajsiewicz, ks. P. Smolikowski, J. Karska, bł. M. Darowska, bł. C. Borzęcka, s. J. Borzęcka). Koncepcja odkrytej szkoły przyznaje prymat miłości. Wywodzący się z niej autorzy wokół tej cnoty nadprzyrodzonej skupiają całe życie duchowo-mistyczne. Miłość nie stanowi dla nich abstrakcyjnego pojęcia, lecz akt żywej osoby, rozumiany jako uczestnictwo w miłości Boga ku Niemu samemu i w odniesieniu do stworzeń. Miłość jest zatem zarówno fundamentem świętości, jak i motorem, który winien pobudzać wysiłki chrześcijanina do pragnienia zjednoczenia z Bogiem. Droga do świętości jest jednak drogą trudną i nie można jej osiągnąć jednorazowym wysiłkiem. Dlatego też chrześcijanie nie powinni się lękać tego trudu czy zrażać, że po wstępnym zapale pojawiają się różnorodne kryzysy. Miłość jest dla nich przyczyną zjednoczenia z Bogiem, a wyraża się ona w osiągnięciu zgodności z wolą Bożą, w całkowitym oddaniu się Jemu, w czystości wewnętrznej, w posłuszeństwie ducha oraz w realizacji miłości bliźniego.

Ksiądz profesor swoje odkrywcze badania uwieńczył pracą habilitacyjną *Formacja duchowa według głównych przedstawicieli szkoły zmartwychwstańczej*, Warszawa 1988, uzupełnił następnymi książkami: *Duchowość zmartwychwstańcza*, Warszawa 2003, która została przetłumaczona na język portugalski (Brazylia) i angielski (USA), oraz *Bogdan Jański człowiek, który przekroczył swoją młodość*, seria „Jański – ku przyszłości” 1, Warszawa 2006; jak też 4 pracami zbiorowymi: *Dziedzictwo Bogdana Jańskiego. Służba narodowa*, seria „Jański – ku przyszłości” 2, Warszawa 2007, oraz *Ku zmartwychwstaniu narodu...*, seria „Jański – ku przyszłości” 5, Warszawa 2010; *Odpowiedzialność ludzi nauki...*, seria „Edukacja w nauczaniu Kościoła” 10, Warszawa 2011, i *Odpowiedzialność polityków za...*, seria „Edukacja w nauczaniu Kościoła” 11, Warszawa 2012. Ponadto napisał wprowadzenie do tłumaczenia angielskiego wybranych kazań ks. P. Semeneki: *Piotr Semenenko, CR, Love and Faith: Five Sermons of the Resurrectionist Spirituality. Translated from Polish by Sr Pascale-Dominique Nau*, Rome 2014. W 2016 roku wydał monografię pt. *Polska szkoła duchowości*, seria „Duchowość Europy” 3, Warszawa 2016.

W sumie o szkole duchowości zmartwychwstańczej powstały następujące publikacje: 25 książek (autor, redaktor, konsultant), 57 artykułów naukowych, 9 haseł, 79 artykułów popularnonaukowych, 16 wprowadzeń do pozycji książkowych innych autorów, 109 różnych opracowań (zwłaszcza formacyjnych) dla Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego, 39 sprawozdań i 18 wywiadów o Jańskim. Razem 352 pozycje. Najczęściej były one publikowane na łamach pism „Zarządzanie i Edukacja”, „Emaus 2000”, „Emaus”, „Sygnaturka Kolegiacka” (Pułtusk), „Niedziela Płocka” i w licznych pracach zbiorowych (np. *Polska szkoła duchowości zmartwychwstańczej*, w: W. Gałązka (red.), *Oblicza polskiej duchowości*, seria „Mistyka polska” 120, Warszawa 2013, s. 53-73; *Bogdan Jański (1807-1840). Założyciel zmartwychwstańców, twórca polskiej szkoły duchowości zmartwychwstańczej*, w: W. Gałązka (red.), *Oblicza polskiej duchowości*, seria „Mistyka polska” 120, Warszawa 2013, s. 75-92; *Duchowe elementy w koncepcji wychowania ks. Pawła Smolikowskiego CR*, w: W. Gałązka (red.), *Oblicza polskiej duchowości*, seria „Mistyka polska” 120, Warszawa 2013, s. 95-109; A. Baran, P. Piasecki, *Polskie szkoły duchowości w tysiącletniej historii narodu*, w: S. Urbański, M. Szymuła (red.), *Duchowość przełomu wieku*, seria „Mistyka polska” 7, Warszawa 2000, s. 57-104, oraz umieszczane w internecie na stronie szkoły.

Ponadto w celu dokładniejszego poznania duchowości zmartwychwstańczej powołał przy Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego najpierw Zakład Duchowości Zmartwychwstańczej, w ramach którego różni autorzy napisali 80 artykułów. Następnie powołał Studium Duchowości Zmartwychwstańczej, w ramach którego wykładowcy tej uczelni podjęli badania nad myślą Bogdana Jańskiego, nad doktryną szkoły i innymi jej przedstawicielami (82 publikacje). Powstały nowe pozycje książkowe i kilkadziesiąt artykułów naukowych i popularnonaukowych. Pracownicy szkoły pisali artykuły na łamach „Sygnaturki Kolegiackiej” (34 artykuły), w „Niedzieli Płockiej” (4 artykuły) oraz w internecie (41 artykułów). Na łamach „Zarządzania i Edukacji” pracownicy napisali 81 artykułów z uwzględnieniem personalizmu w kształtowaniu duchowości zmartwychwstańczej, 19 artykułów zostało opracowanych na płycie CD-R, a 17 artykułów opublikowano w pracy: S. Urbański (red.), *Dziedzictwo Bogdana Jańskiego. Służba Narodowa*, Warszawa 2007.

Ksiądz profesor zorganizował (współorganizator, konsultant) 117 sympozjów uczelnianych i ogólnopolskich w Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie i w jej zamiejscowych wydziałach w Krakowie, Chełmie, Zabrzu, Opolu i Elblągu, w Uczelni Jańskiego w Łomży lub poza jej murami: w auli Politechniki Warszawskiej, w „Centrum Resurrectionis” w Krakowie, w auli Konferencji Episkopatu Polski, w Uniwersytecie Jagiellońskim, Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, w Pułtusku i Winnicy, w Teatrze Muzycznym „Roma” w Warszawie, w Teatrze Polskim w Warszawie, w Galerii Porczyńskich w Warszawie i w sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach. Ksiądz profesor wygłosił 57 referatów, 70 wykładów okolicznościowych i 3 wykłady na konwersatorium comiesięcznym (*Mysł społeczna Kościoła a przemiany w Polsce*). Uczestniczył również w 16 konferencjach. Na uczelniach Jańskiego powstało 13 prac dyplomowych uwzględniających nauczanie B. Jańskiego oraz 3 prace doktorskie pracowników uczelni z zakresu szkoły duchowości zmartwychwstańczej. Na UKSW powstały 3 prace doktorskie oraz 5 prac magisterskich. Ksiądz profesor napisał 3 recenzje prac doktorskich ujmujących duchowość zmartwychwstańczą. Ponadto w serii wydawniczej „Edukacja w nauczaniu Kościoła” ukazało się 18 pozycji, a w serii „Jański – ku przyszłości” – 5 pozycji. Ksiądz profesor był redaktorem merytorycznym 20 książek i konsultantem 10 książek. W Szkole Jańskiego ogłoszono dwa razy obchody Roku Jańskiego (2000, 2010), Roku Służby Narodowej (2005/2006), Roku Wspólnoty (2006/2007), Roku Rodziny (2007/2008), Roku Ewangelizacji Ludzi Nauki (2011); Roku Ewangelizacji Ludzi Polityki (2012), Roku Promocji Szkół Jańskiego (2011/2012), Roku Jubileuszu 20-lecia Szkoły (2013). Kilkakrotnie ogłoszono też wśród studentów konkurs o nagrodę księdza profesora jako Kierownika Duchownego nad myślą B. Jańskiego oraz o nagrodę „Pióro Jańskiego”.

b. Szkoła honoracka

Drugą szkołą odkrytą przez księdza profesora jest szkoła honoracka. Błogosławiony Honorat Koźmiński, również na gruncie polskim, szerzy koncepcję życia duchowo-mistycznego. Poprzez swoją koncepcję życia

duchowo-mistycznego przyczynił się do powstania nowej szkoły duchowości. Zjednoczenie mistyczne nie oznacza dla niego kontaktu z Bogiem jako przedmiotem poznania, ale z Bogiem pozwalającym doświadczyć swojej obecności i swego działania w człowieku².

c. Inne szkoły

Ponadto ksiądz profesor odkrył szkołę franciszkańsko-kapucyńską przełomu XIX i XX wieku (bp B. Szymański, o. P. Leszczyński, o. L. Lendzian, o. W. Piotrowski, o. R. Mazurkiewicz, o. F. Szymanowski, o. F. Sadowski). Jej główne założenia doktrynalne to radykalne przyłgnięcie do Chrystusa, prymat miłości, pokora, zjednoczenie mistyczne oraz paralelizm naśladowania Jezusa i Maryi. Przedstawiciele tej szkoły tłumaczą także dzieła zachodnich autorów z różnych szkół duchowości: św. Bonawentury, A. Rodrigueza, F. Fabera, św. A. Liguoriego.

Ksiądz profesor odkrył szkołę siostr benedyktynek, zreformowaną przez księżkę benedyktynek chełmińskich s. M. Mortęską (1556-1631), wzorowaną na szkole ignacjańskiej. Swój model świętości opiera ona na rozwoju cnót, zwłaszcza pokory, mistycznej miłości i posłuszeństwa; na modlitwie medytacyjnej wiodącej do kontemplacji; na praktykowaniu rachunku sumienia. Mortęska wprowadziła po raz pierwszy zwyczaj pisemnego przygotowywania treści rozmyślań na każdy dzień przez wyznaczoną siostrę.

Odkrył też szkołę duchowości mariańskiej, której założycielem był św. S. Papczyński (1631-1701). Jest to szkoła duchowo-mistyczna dostępna w realizacji przez wszystkie stany w Kościele. Zwraca ona uwagę na obecność Boga Trójjedynego i Jego miłość w życiu chrześcijanina, po-

---

² Badania dotyczące tej szkoły duchowości zostały opublikowane w licznych artykułach oraz w pracach magisterskich i w powstałych 5 pracach doktorskich: P. GŁOWACKI, *Życie duchowe na podstawie pism bł. Honorata Koźmińskiego*, Warszawa 1994; M. SZYMULA, *Duchowość zakonna. Duchowość zakonna według nauczania bł. Honorata Koźmińskiego*, Warszawa 1998; K. BĄK, *Duchowość zakonna w życiu i myśli teologicznej Sługi Bożej Matki Anieli Róży Godeckiej*, Warszawa 1998; W. SUGIER, *Zjednoczenie mistyczne w nauce bł. Honorata Koźmińskiego*, Warszawa 2006; K. CZYŻYK, *Duchowość apostołska według o. Honorata Koźmińskiego*, Warszawa 2009.

daje sposoby przychodzenia Boga i Jego obecności oraz żąda odpowiedzi człowieka na Jego miłość, aby być żywym obrazem Boga. Dla zobrazowania tego procesu miłości posługuje się alegorią świętyni, która ma służyć pomocą w realizacji tej mistycznej świętości. Jest to więc dynamiczna świętość rozwijająca się pod wpływem współpracy z łaską Bożą i postępu w cnotach, przez naśladowanie Jezusa, zwłaszcza cierpiącego; poprzez nawrócenie i rozwój modlitwy. Mistyczna świętość wyraża się w dążeniu do osiągnięcia kontemplacji, czyli ścisłego zjednoczenia z Bogiem w miłości. Realizuje się to szczególnie w Eucharystii, która jest obłubieńczą uczcą mistyczną, ponieważ Jezus jest Pokarmem chrześcijanina. Eucharystia dokonuje duchowej przemiany człowieka, jego przeobstwienia, jego przeobrażenia w Chrystusa. Wielkim reformatorem tej szkoły duchowości był św. Jerzy Matulewicz.

Wszystkie te szkoły odegrały wielką rolę w rozwoju polskiej duchowości, a także w rozwoju polskiej myśli pedagogicznej (ks. P. Smolikowski, bł. M. Darowska, również bł. B. Markiewicz, s. U. Ledóchowska, abp Z. Feliński, E. Bojanowski). Dlatego badania księdza profesora podejmowały rekonstrukcję systematycznej myśli pedagogicznej i duchowej oraz stosowanych w praktyce zasad i pryncypiów etycznych. Podejmowały próbę określenia koncepcji człowieka jako podmiotu działalności społecznej, jego związku ze społeczeństwem, jego zadań i roli wobec narodu, państwa i grupy społecznej; próbę badania aktualności aksjologii (pedagogicznej) wychowania. Badania te są aktualne dla dzisiejszego społeczeństwa w świetle zagrożeń stojących przed jednostką i wspólnotami ludzi. Przywołane badania dotyczące odkrytych szkół zostały opublikowane w licznych artykułach naukowych, w rozprawach doktorskich i magisterskich.

2.3. Odkrycie polskiej mistyki przeżyciowej

Ksiądz profesor odkrył mistykę przeżyciową polskich mistyczek i mistyków, szczególnie przełomu XIX i XX wieku. Rozpoczął swoje badania od mistyki przeżyciowej bł. Marceliny Darowskiej. Pioniersko opracował pierwszy w Polsce traktacik mistyczny pt. *Kartki*, napisany przez Błogosławioną na podstawie jej osobistej mistyki przeżyciowej i studyjnej.

Drugą przedstawicielką mistyki przeżyciowej jest św. Faustyna Kowalska. Jej poświęcił pierwsze w Polsce studium o życiu mistycznym: *Mistyczny świat ducha*, Warszawa 2000 (dwa wydania), przetłumaczone na język rosyjski (Grodno, Białoruś) i język angielski (USA). Wydał także na DVD opracowanie *The Mystical Aspects in the Life of St. Faustyna Kowalska*. Opracował też po raz pierwszy mistykę miłosierdzia i świętość miłosierdzia³.

W badaniach księdza profesora znalazła się po raz pierwszy opracowana mistyka przeżyciowa: Doroty z Mątowów (mistyka rekluzji), s. Teresy od Jezusa (Marianny Marchockiej), s. Tekli Raczyńskiej, bł. Anieli Salawy, bł. Bernardyny Jabłońskiej, bł. Franciszki Siedliskiej, bł. Angeli Truszkowskiej, s. Eleonory Motylewskiej, s. Elżbiety Czackiej, św. Urszuli Ledóchowskiej, s. Kolumby Białeckiej, bł. Bolesławy Lament, s. Janiny Kierocińskiej, bł. Marii Karłowskiej, s. Angeli Renke, s. Wandy Boniszewskiej, s. Hilary Głowczyńskiej, s. Roberty Babiak, s. Leonii Naśtał, s. Zofii Tajber, s. Elizy Cejzik, s. Łucji Czechowskiej, s. Janiny Kierocińskiej, s. Ksawery Pieczatowskiej, s. Ireny Dziewałtowskiej-Gintowt, s. Heleny Majewskiej, s. Błazei Siewierskiej, s. Klary (Leokadii Małuszyńskiej), oraz życie mistyczne w świetle *Kroniki klasztoru ss. Bernardynek w Wieluniu (1908-1920)* pióra m. Elżbiety Heleny Mińskiej, opisującej życie mistyczne wieluńskich mistyczek.

Ponadto opracował mistykę przeżyciową osób świeckich: Wandy Malczewskiej, Cecylii Działyńskiej, Kunegundy Siwiec, Rozalii Celakówny, Franciszki Faryniak, Ludmiły Krakowieckiej, Anny Augustyn, Alicji Lenczewskiej.

Ksiądz profesor po raz pierwszy opracował mistykę przeżyciową przedstawicieli szkoły zmartwychwstańczej: Bogdana Jańskiego, ks. Piotra Semenki wyrażonej w poezji mistycznej *Z Panem na pustynię. Dialog mistyczny* i na podstawie *Dziennika duszy*; bł. M. Darowskiej i bł. Celine Borzęckiej. Poza szkołą zmartwychwstańczą opracował mistykę przeżyciową: bł. Honorata Koźmińskiego, ks. Władysława Gurgacza, ks. Franciszka Błachnickiego, diakona Ludwika Miączyńskiego.

---

³ Por. S. URBAŃSKI, *Mistyka miłosierdzia*, Warszawa 2007; TENŻE, *Wszystko mi mówi o Jego miłosierdziu. Świętość miłosierdzia objawiona Faustynie*, Warszawa 2016.

Trzeba podkreślić, że ksiądz profesor mistyce przeżyciowej przypisuje funkcję dydaktyczno-pedagogiczną. Wyraża ona bowiem wartość i rolę, jaką odgrywają wzory osobowe mistyków, i to nie tylko w teoretycznych rozważaniach nad ich koncepcją życia duchowego, ale przede wszystkim w jej realizowaniu jako chrześcijańskiego doświadczenia mistycznego, czyli przeżywania i osiągnięcia mistycznego zjednoczenia z Bogiem. Badania na ten temat zostały opublikowane w licznych artykułach i książkach oraz w pracach doktorskich i magisterskich pisanych pod jego kierunkiem.

2.4. Odkrywanie mistyki posłania i przesłania

Mistyka przeżyciowa odkrywa nam mistykę oblubieńczą, ponieważ sam Jezus nazywa mistyczki „oblubienicami”, a siebie samego „Oblubieńcem”. Najpiękniejszym przykładem mistyki oblubieńczej w Polsce jest mistyka przeżyciowa św. Faustyny Kowalskiej. W mistyce przeżyciowej-oblubieńczej mistycy nie tyle zwracają uwagę na osobiste zjednoczenie z Bogiem, ile na otrzymane „posłanie” i na osobistą możliwość wykonania tego zadania. Bóg „posyła” mistyka, zleca mu zadanie, czyli przesłanie, mistyk zaś wyraża gotowość wykonania, dyspozycyjność.

W ramach mistyki przeżyciowej ksiądz profesor odkrywa mistykę posłania i przesłania (proroczą) przedstawionej już wcześniej św. Faustyny – „przesłanie miłosierdzia Bożego”; mistykę „przesłania niemowlęctwa duchowego” s. Leonii Nastał; mistykę „przesłania miłości Boga i bliźniego (koronkę miłości)” s. Roberty Babiak; mistykę „przesłania duszy Chrystusa” s. Zofii Tajber; mistykę „przesłania oblicza Jezusa” s. Elizy Cejzik (por. bł. B. Lament, św. Albert); mistykę „przesłania Chrystusa Króla” Rozalii Celakówny; mistykę „przesłania wynagrodzenia” s. W. Boniszewskiej, s. Hilarii Głównyńskiej i mistykę „przesłania uwielbienia Boga Ojca (dziękczynienia)” s. Błażei Siewierskiej. Są to tylko niektóre przykłady mistyki posłania i przesłania najbardziej charakterystyczne w polskiej duchowości. W każdej bowiem mistyce przeżyciowej trzeba odczytać otrzymane posłanie i przesłanie.

Mistykę posłania i przesłania ksiądz profesor opisuje w licznych książkach i artykułach oraz propaguje na licznych sympozjach w kra-

ju i za granicą (Białoruś, Litwa, Ukraina, Niemcy, USA). Wydobywa również elementy dotyczące mistyki narodu. Tutaj trzeba wymienić monografię księdza profesora ujmującą pionierskie i odkrywcze badania nad polską mistyką przeżyciową kobiet, z uwzględnieniem mistyki posłania i przesłania *Mistyka przeżyciowa kobiet*, seria „Mistyka polska” 143, Warszawa 2015, jak też pozycję *Zatopieni w Bogu. Mistycy polscy*, Warszawa 1999. W druku jest książka o polskiej misticie przeżyciowej i studyjnej.

2.5. Odkrycie polskiej mistyki studyjnej

Kolejnym obszarem badań księdza profesora jest polska mistyka studyjna. Do przedstawicieli tej mistyki zalicza się: ks. Jana Balickiego, ks. Alfonsa Bielenina, Henryka Bitterfelda, o. Bonawenturę od św. Stanisława (Stanisława Frezera), św. Alberta Chmielewskiego, ks. Stefana Dobrosielskiego, ks. Kaspra Drużbickiego, abpa Zygmunta Felińskiego, o. Anzelma Gądka, Henryka Heidenreicha, o. Jakuba z Paradyża, św. Rafała Kalinowskiego, bł. Honorata Koźmińskiego, Jana z Kwidzyna, ks. Floriana Jaroszewicza, ks. Eugeniusza Kuleszę, abpa Jerzego Matulewicz, ks. Bronisława Markiewicza, ks. Mikołaja z Mościsk, o. Mikołaja od Jezusa Maryi (Mikołaja Opackiego), ks. Tomasza Młodzianowskiego, s. Magdalenę Mortęską, św. Stanisława Papczyńskiego, bpa Józefa Pelczara, ks. Józefa Puchalika, ks. Franciszka Przyłęckiego, ks. Leona Pyżalskiego, ks. Piotra Semenę, ks. Antoniego Słomkowskiego, ks. Pawła Siwka, o. Michała Czartoryskiego, o. Andrzeja Gmurowskiego, ks. Pawła Smolikowskiego, o. Stefana od św. Teresy (Hieronima Kucharskiego), ks. Antoniego Świrczyńskiego, abpa Józefa Teodorowicza, ks. Ignacego Wicherta, ks. Paulina Wiązkiewicz, ks. Aleksandra Żychlińskiego, ks. Aleksandra Usowicza.

Ksiądz profesor po raz pierwszy opracował polską mistykę studyjną XX-lecia międzywojennego: *Teologia życia mistycznego*, Warszawa 1999 (dwa wydania). Warto podkreślić, że po raz pierwszy ksiądz profesor opracował traktat mistyczny Jakuba z Paradyża: *Płomyk pobożności*, w: W. Gałązka, S. Urbański (red.), *Mistyka polska*, seria „Mistyka polska” 104, Warszawa 2010, s. 229-240.

Trzeba zaznaczyć, że niektórzy przedstawiciele mistyki studyjnej doświadczyli mistycznego przeżycia Boga. Wśród nich znajdują się: ks. K. Drużbicki, C. Działyńska, św. R. Kalinowski, bł. H. Koźmiński, bł. B. Markiewicz, s. M. Mortęska, św. S. Papczyński, o. Stefan od św. Teresy (H. Kucharski), ks. P. Semenenko⁴.

2.6. Odkrycie sześciu okresów polskiej mistyki

Przywołane badania ksiądz profesor prowadził w ramach odkrycia sześciu okresów „złotej mistyki” w polskiej duchowości. I okres: od XII do XVII wieku; II okres: XVII wiek; III okres: XVIII wiek do połowy XIX wieku; IV okres: druga połowa XIX wieku i początek XX wieku; V okres: międzywojnie i lata wojenne (1914-1945); VI okres to lata powojenne. Ksiądz profesor próbuje analizować polskie dzieje mistyki i duchowości, poczynawszy od średniowiecza, aby ukazać mistykę przeżyciową, studyjną i duchowość. Poświęcił temu zagadnieniu wiele opracowań. W sposób pełny przedstawił je w obszernym opracowaniu pt. *Mistyka przeżyciowa i studyjna w polskiej tradycji*, w: W. Gałązka, S. Urbański (red.), *Mistyka polska*, seria „Mistyka polska” 104, Warszawa 2010, s. 17-78, oraz w opracowaniach: *Pięć okresów mistyki*, w: *Zatopieni w Bogu. Mistycy polscy*, Warszawa 1999, s. 11-20; *Leksykon mistyki. Żywoty – pisma – przeżycia*, red. naukowa P. Dinzelbacher, przekł. B. Widła, przekł. uzupełnił i polską bibliografią opatrzył S. Urbański, przekł. opracowali i obcojęzyczną bibliografię sporządzili P. Pachciarek, K. Rybacka, Warszawa 2002.

2.7. Ekoteologia duchowości

Jako pierwszy ksiądz profesor prowadzi badania nad duchowością ekologiczną, włączając się w nurt badań nad ochroną środowiska. Badania dotyczą ochrony przyrody, kształtowania środowiska jako miejsca rozwoju duchowego człowieka, globalizmu itp. Dlatego przyczyniły się one do utworzenia nowego określenia i nowej specjalności: ekoteologii duchowości (pierwsze w Polsce). W tym celu jako dziekan wydziału

---

⁴ Por. S. URBAŃSKI, *Zatopieni w Bogu. Mistycy polscy*, Warszawa 1999.

ksiądz profesor powołał pierwszą w Polsce katedrę bioetyki i ekoteologii, która została przeniesiona do powstałego Instytutu Ekologii i Bioetyki, z którym współpracuje. Badania te zaowocowały wieloma artykułami, które ukazały się w serii wydawniczej „Chrześcijaństwo i Edukacja Ekologiczna” oraz na łamach czasopisma „Episteme”, jak również w pracach zbiorowych. Zorganizował też ogólnopolskie sympozjum pod hasłem „Duchowość chrześcijańska w świetle globalizmu i ekologii”, którego materiały ukazały się w pozycji pt. *Duchowość współczesnego człowieka w świetle globalizacji i edukacji*, Warszawa 2003 (w tytule zakradł się błąd drukarski: zamiast słowa „edukacja” powinno być słowo „ekologia”). Te pionierskie badania uprzedziły encyklikę ojca świętego Franciszka *Laudatio si* (Watykan 2015).

2.8. Odkrywanie europejskiej mistyki i duchowości

Wielkim obszarem badawczym jest duchowość i mistyka europejska Kościoła zachodniego (badania obejmują tradycję zachodniej Europy od pierwszych wieków chrześcijaństwa). Prowadzone poszukiwania obejmują przekrój poszczególnych wieków, szczególnie tych, które są niewystarczająco w tej dziedzinie zbadane. Badania nad doktryną mistyki i duchowości nie dotyczą tylko okresu Kościoła zachodniego, ale także obejmują duchowość Kościoła wschodniego. Ksiądz profesor po raz pierwszy przeprowadził badania oparte na archiwalnych źródłach i oryginalnych językach mistyki szkoły nadreńskiej (Mistrz Jan Eckhart, Jan Tauler, Jan Ruysbroeck, bł. Jan Suzo), mistyki Kościoła europejskiego: mistyka przeżyciowa m. Marii Teresy Linssen (Mechernich, Niemcy)⁵, św. Gemmy Galgani, św. Katarzyny ze Sieny (Włochy), Anioła Ślązaka (Niemcy), Franciszka Palau y Quer, św. Jana od Krzyża, św. Teresy

---

⁵ Opracowania: *Nadzwyczajny charyzmat miłości. Matka Maria Teresa Linssen*, Częstochowa–Warszawa–Mechernich 2013 – tłumaczona na j. niemiecki: *Charisma der Liebe. Mutter Marie Therese und ihre Berufung für die Kirche*, Częstochowa–Warszawa–Mechernich 2013; *Doświadczenie miłości Boga w misticie przeżyciowej Matki Marii Teresy Linssen (1927-1994)*, Częstochowa–Warszawa–Mechernich 2014 – aktualnie tłumaczona na j. niemiecki.

z Avili (Hiszpania), św. Pawła od Krzyża (Paweł Danei, Włochy), Juliany z Norwich (Anglia)⁶.

Do tego zakresu należą także badania dotyczące pierwszych wieków: św. Cypriana, św. Grzegorza Wielkiego; dalej z duchowości europejskiej: św. Klary z Asyżu, św. Franciszka z Asyżu, św. Jana Bosko, św. Alfonsa Liguoriego, św. Karola de Foucauld, św. ojca Pio, m. Leonii Milito, Gabriela Marcola, św. Wincentego Pallottiego, św. Antoniego Marii Klareta, św. Tymoteusza Gacardo, ks. Jakuba Alberione, wspólnoty monastycznej z Camaldoli (Włochy), abpa Antoniego Jeglica (Słowenia), ks. Franciszka Libermanna (Francja), o. Marii Józefa Coudrin, o. Rafała Bonamie, o. Euthymie Rouchouze (Francja), ks. Leona Dehona (Francja), św. Marii de Mattias, sługi Bożej Zelli Martin (Włochy), bł. Heleny de Chappotin, św. Teresy z Lisieux, św. Wincentego à Paulo, św. Jana Vianneya, św. Franciszka Salezego, św. Małgorzaty Alacoque, R. Garrigou-Lagrange'a (Francja), ks. Stefana Lamera (Włochy), o. Winfrieda Wermtera (Luksemburg), Marii Valtorty, św. Edyty Stein (Niemcy); duchowości słowackich jezuitów w latach 1918-1948 (Słowacja), św. Damiana de Veuster (Belgia, Flandria), św. Jerzego Matulewicza (Litwa), kard. Mariana Jaworskiego (Ukraina), bł. Antoine'a Chevriera (Francja), św. Jana XXIII, Pawła VI, św. Jana Pawła II (nad koncepcją życia duchowego, duchowością pokolenia), Benedykta XVI. Z duchowości Kościoła angielskiego: o. F. Fabera i z Kościoła anglikańskiego: kard. B. Hume'a, kard. H. Newmana. Z duchowości Kościoła grekokatolickiego: abpa Andrzeja Szeptyckiego; z Kościoła wschodniego: św. Teodora Studyty, św. Bazylego Wielkiego, św. Doroteusza z Gazy, Szymona Nowego Teologa. Z Kościoła prawosławnego: Teofana Pustelnika, mistyka św. Grzegorza Palamasa, modlitwa Jezusa⁷.

---

⁶ Opracowania: *Mistycy w Kościele*, seria „Duchowość Europy” 4, Warszawa 2016; *Życie mistycznie-konsekrowane*, seria „Duchowość Europy” 1, Warszawa 2015.

⁷ Por. publikacje: *Świętość i historia*, seria „Mistyka polska” 132, Warszawa 2014; *Duchowość i historia*, seria „Mistyka polska” 133, Warszawa 2014.

2.9. Badania dotyczące duchowości i mistyki poza europejskiej

Ksiądz profesor prowadzi też badania dotyczące duchowości pozaeuropejskiej: św. Teresa z Kalkuty – duchowość i mistyka (Indie)⁸; św. Mariam Baouardy, Mała Arabka (Palestyna)⁹; A. de Mello (Indie), ks. Lawrence Lovasik, Scott Peck, duchowość kapłańska na łamach czasopisma „The Priest”, Catherine de Hueck Doherty, kard. John Scheen, A. Lewis (USA). Po raz pierwszy pisze także artykuły o mistyce w islamie i w buddyzmie. Są to pionierskie opracowania nie tylko na arenie nauki polskiej, ale też europejskiej i poza Europą.

2.10. Konferencje naukowe o duchowości i mistyce

Ksiądz profesor zorganizował 105 konferencji naukowych. Już w 1998 roku przygotował pierwsze ogólnopolskie sympozjum mistyki chrześcijańskiej. Brali w nim udział – bardzo licznie – uczestnicy z całej Polski, między innymi księża biskupi, prymas Polski kard. Józef Glemp, nuncjusz apostolski abp Józef Kowalczyk oraz wykładowcy teologii duchowości na uczelniach katolickich, w seminariach diecezjalnych i zakonnych, ojcowie duchowni, mistrzyni i mistrzowie nowicjatów. Sympozjum o mistyce było ważne, gdyż dotyczyło między innymi zastosowania technik medytacyjnych niechrześcijańskich religii Wschodu w książkach Anthony’ego de Mello, ukazując ich niebezpieczeństwo dla duchowości chrześcijańskiej. Badania te były prowadzone w katedrze już od 1993 roku, a więc przed opublikowaniem przez Kongregację Nauki Wiary notyfikacji w sprawie pism o. Anthony’ego de Mello SJ z 24 czerwca 1998 roku (dokładnie 2 miesiące po odbytym sympozjum), stwierdzającej, że jego poglądy są niezgodne z wiarą katolicką i mogą wyrządzić poważne szkody.

---

⁸ Opracowania: *Świętość ubogich świata*, Warszawa 2003; *Świętość mistyczna Matki Teresy z Kalkuty*, „Veritati et Caritati” 6(2016), s. 313-329.

⁹ Opracowanie: *Życie mistyczne według Listów Małej Arabki, Mariam Baouardy*, w: S. URBAŃSKI, *Życie mistyczne-konsekrowane*, seria „Duchowość Europy” 1, Warszawa 2015, s. 29-43.

Symposium prostowało również pojęcie fałszywej mistyki¹⁰. Pierwsze dwa sympozja zostały uwieńczone pozycją książkową: *W bliskości Boga*, Kraków 1986.

Dalsze konferencje naukowe również zostały uwieńczone pozycjami książkowymi, między innymi: *Mistyka drogą zjednoczenia z Bogiem*, Warszawa 1999; *Duchowość przełomu wieków*, Warszawa 2000; *Duchowość Europy*, Warszawa 2001; *Duchowość osób powołanych*, Warszawa 2002; *Duchowość współczesnego Kościoła*, Warszawa 2002; *Duchowość chrześcijanina*, Warszawa 2008; *Gorzkie Żale przybywajcie*, Warszawa 2008; *Mistyka służby*, Kraków 2008; *Ścieżki wychowania chrześcijańskiego*, Warszawa 2008; *Krzyżu święty nade wszystko*, Kraków 2008; *Duchowość chrześcijańska*, Warszawa 2008; *W poszukiwaniu duchowości Zbigniewa Herberta*, Warszawa 2008; *Duchowość krzyża*, Warszawa 2008. Trzy z wymienionych pozycji: *Gorzkie Żale przybywajcie*, *Krzyżu święty nade wszystko* i *Duchowość krzyża*, stanowią trylogię duchowości pasyjnej. Ponadto ukazały się między innymi pozycje sympozjalne: *Mistyka polska*, Warszawa 2010; *Duchowość cierpienia*, Warszawa 2010; *Św. Damian z Molokai – człowiek, który zmienił świat*, Z. Świniarski (red.), seria „Mistyka polska” 107, Warszawa 2011 (w publikacji tej znajduje się artykuł księdza profesora w języku angielskim: *St. Damian de Veuster's spirituality*, s. 65-95); *Miłość Boga mierzy się miłością bliźniego. Duchowość Sługi Bożej Teresy od św. Józefa (Janiny Kierocińskiej)*, Warszawa–Sosnowiec 2011; *„Tam wstępują pokolenia...” W poszukiwaniu duchowości pielgrzymowania do Ziemi Świętej*, Warszawa 2011; *„Uczę się siebie człowieku...” (Liebert). W poszukiwaniu duchowości człowieka*, Warszawa 2012; *Charyzmat i tożsamość osób konsekrowanych*, Warszawa 2013; *„Sapere Aude. Odważ się być mądrym” (Horacy)*, Warszawa 2013; *400-lecie klasztoru Sióstr Bernardynek na ziemi wieluńskiej*, Wieluń 2013; *Błogosławiony Edmund Bojanowski świadek wiary i zakonodawca*, Sandomierz 2014; *„Idź i napraw!” Materiały z sympozjum o tajemnicy wynagrodzenia*, Górna Grupa 2015.

---

¹⁰ Por. „Homo Dei” 4 (1998).

2.11. Inne kierunki badań

Odrębny nurt badań księdza profesora w zakresie teologii duchowości stanowią współczesne zagadnienia tej dyscypliny naukowej, jak np. zagadnienia formacji życia duchowego, formacji ludzkiej, duchowości laikatu, duchowości instytutów świeckich, kapłańskiej i zakonnej (również założycieli zgromadzeń zakonnych polskich i zagranicznych), duchowości osób konsekrowanych, modlitwy, kierownictwa duchowego, roli Ducha Świętego w życiu duchowym człowieka. Ponadto podejmuje on pionierskie tematy badawcze z dziedziny tzw. nowej duchowości, sekt, grup areligijnych, fałszywej duchowości idei Boga (neognoza), duchowości Caritas, duchowości żołnierza, harcerza, duchowości ruchów religijnych, duchowości ekumenizmu (dialogu międzyreligijnego), kultury, polityki, mass mediów, globalizmu, komunii, wychowania, uniwersytetu, przedsiębiorcy (biznesmena), ubogich, duchowości sanktuariów i pielgrzymowania, duchowości maryjnej, duchowości kobiet i ojcostwa, duchowości według kard. S. Wyszyńskiego. W swoich pracach zajmuje się także nauczaniem biskupów nie tylko polskich, nauczaniem Episkopatu Polski, hagiologią polskich świętych oraz teologią świętych.

Ksiądz profesor prowadzi prace interdyscyplinarne nad polską prozą i poezją mistyczną z filologami Instytutu Filologii Polskiej Wydziału Humanistycznego UKSW (między innymi opracowano teksty „Gorzkich Żalów”) i Akademii Podlaskiej (Siedlce) (zorganizowano sympozjum „Polska proza mistyczna i poezja”), Uniwersytetu Wrocławskiego, a przede wszystkim z Instytutem Filologii Polskiej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (współpraca z Fundacją AMF „Nasza Droga”). Ksiądz S. Urbański współpracował też z Instytutem Filologii Obcych Akademii im. J. Długosza w Częstochowie.

Ponadto ksiądz profesor prowadzi badania nad duchowością katolików żyjących na Wschodzie: Białoruś, Litwa, Kazachstan, Ukraina (duchowość słowiańska). Dlatego odbył liczne podróże naukowe, prowadząc badania tzw. metodą historii mówienia, polegającą na zapisie świadectwa wiary ludzi żyjących w ciężkich czasach prześladowań. Z pomocą przychodzili pierwsi alumni tamtejszych seminariów duchownych. Są to bezcenne badania, ponieważ wraz z odejściem tych ludzi ginie żywe świad-

dectwo ich życia duchowego. Za tę działalność ksiądz profesor otrzymał nagrodę na rzecz zbliżenia Polaków i Białorusinów przyznaną przez Kapitułę Fundacji POLCUL (POLCUL – Jerzy Boniecki Foundation, Niezależna Fundacja Popierania Kultury Polskiej im. Jerzego Bonieckiego) – Melbourne, 10 marca 2005 roku.

3. Ogólna statystyka dorobku

Ksiądz profesor wydał 84 książki – jako autor, współautor, redaktor; napisał 436 artykułów naukowych. Jest autorem 134 haseł i biogramów; 146 wprowadzeń; 4 skryptów; 365 artykułów popularnonaukowych; 158 recenzji naukowych; 114 recenzji wydawniczych; 53 sprawozdań; 3 komunikatów; 170 różnych opracowań; 105 wywiadów; 40 audycji i wystąpień w radiu. Napisał 6 recenzji beatyfikacyjnych na szczeblu diecezji; 40 recenzji na stanowisko i o tytuł profesora; 16 recenzji prac habilitacyjnych; 106 recenzji prac doktorskich; 637 prac magisterskich. Jest promotorem 70 prac doktorskich oraz 112 prac magisterskich. Przeprowadził 44 promocje książek; jest organizatorem i współorganizatorem 105 konferencji na UKSW; 117 konferencji w Szkole Wyższej im. B. Jańskiego; uczestniczył w 88 różnych konferencjach; współorganizował 6 Tygodni Duchowości Chrześcijańskiej w Częstochowie; wygłosił 232 referaty; 282 wykłady okolicznościowe; jest konsultantem naukowym 18 książek i redaktorem merytoryczny 59 książek.

Zakończenie

Ksiądz prof. Stanisław Urbański stworzył polską szkołę duchowości. Świadczą o tym przywołane badania. Stworzył również tzw. metodę treści, czyli metodę badawczą, która polega na analizie treści źródeł, zwłaszcza mistyki przeżyciowej i pozwala poznać rozwój życia duchowego osób oraz ich osobistą drogę świętości. Dzięki niej można mówić o „nadprzyrodzonej fenomenologii”, czyli indukcji i dedukcji fenomenologicznej, która pozwala uchwycić proces życia duchowego człowieka na bazie jego mistyki przeżyciowej w świetle mistyki studyjnej.

Bibliografia

- Bąk K., *Duchowość zakonna w życiu i myśli teologicznej Sługi Bożej Matki Anieli Róży Godeckiej*, Warszawa 1998.
- Czyżyk K., *Duchowość apostołska według o. Honorata Koźmińskiego*, Warszawa 2009.
- Głowacki P., *Życie duchowe na podstawie pism bł. Honorata Koźmińskiego*, Warszawa 1994.
- Sugier W., *Zjednoczenie mistyczne w nauce bł. Honorata Koźmińskiego*, Warszawa 2006.
- Szymula M., *Duchowość zakonna. Duchowość zakonna według nauczania bł. Honorata Koźmińskiego*, Warszawa 1998.
- Urbański S., *Doświadczenie miłości Boga w mistyce przeżyciowej Matki Marii Teresy Linssen (1927-1994)*, Częstochowa–Warszawa–Mechernich 2014.
- Urbański S., *Ku szczytom świętości*, Częstochowa 2014.
- Urbański S., *Mistycy w Kościele*, „Duchowość Europy” 4, Warszawa 2016.
- Urbański S., *Mistyka miłosierdzia*, Warszawa 2007.
- Urbański S., *Odkrywanie modlitwy*, Częstochowa 2012.
- Urbański S., *Świętość mistyczna Matki Teresy z Kalkuty*, „Veritati et Caritati” 6(2016), s. 313-329.
- Urbański S., *Świętość ubogich świata*, Warszawa 2003.
- Urbański S., *W szkole świętości*, Warszawa 2016.
- Urbański S., *Wszystko mi mówi o Jego miłosierdziu. Świętość miłosierdzia objawiona Faustynie*, Warszawa 2016.
- Urbański S., *Zatopieni w Bogu. Mistycy polscy*, Warszawa 1999.
- Urbański S., *Życie mistyczne według Listów Małej Arabki, Mariam Baouardy*, w: tenże, *Życie mistyczno-konsekrowane*, „Duchowość Europy” 1, Warszawa 2015, s. 29-43.
- Urbański S., *Życie mistyczno-konsekrowane*, „Duchowość Europy” 1, Warszawa 2015.
- Urbański S., Gałązka W. (red.), *Duchowość i historia*, „Mistyka polska” 133, Warszawa 2014.

Urbański S., Gałązka W. (red.), *Świętość i historia*, „Mistyka polska” 132, Warszawa 2014.

Urbański S., Zielonka J., *Nadzwyczajny charyzmat miłości. Matka Maria Teresa Linszen*, Częstochowa–Warszawa–Mechernich 2013.

Ks. Leszek Poleszak SCJ – doktor teologii, rektor Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Sercanów w Stadnikach, członek Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości. W pracy naukowej zajmuje się teologią Najświętszego Serca Jezusowego oraz duchowością.

e-mail: lpoleszak@scj.pl